

19.1.2022

OKV/2620/31/2020

OKV/341/31/2021

OKV/341/31/2021-OKV-11

APULAISSOIKEUSKANSLERI

Käräjätuomarin menettelyä koskeva syyteharkinta ja rikoskomisarion menettely

ASIOIDEN VIREILLETULO

OKV/2620/31/2020

Esitutkintalain 5 luvun 1 §:n mukaan esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava syyttäjälle tutkittavaksi tulleesta rikoksesta, jonka esitutkinta- ja syyttäjäviranomaiset ovat yhdessä niille kuuluvan toimivallan perusteella päättäneet kuuluvan ilmoitusvelvollisuuden piiriin tai josta syyttäjä on pyytänyt ilmoittamaan.

Syyttäjälaitoksesta annetun lain 5 §:n mukaan valtioneuvoston oikeuskansleri on erityissyyttäjä, jonka syyteoikeudesta säädetään perustuslain 110 §:ssä. Viimeksi mainitun pykälän 1 momentin mukaan syytteen nostamisesta tuomaria vastaan lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa päättää oikeuskansleri tai oikeusasiamies.

Mainitussa syyttäjälaitoksesta annetun lain 5 §:ssä tarkoitettuna syyttäjänä oikeuskansleri on esitutkintalain 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettu tavoin pyytänyt poliisia ilmoittamaan tutkittavakseen tulleesta rikoksesta, jossa on kyse tuomarin epäilystä lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa (OKV/6/50/2014).

Sisä-Suomen poliisilaitoksen rikosylikomisario on edellä kerrotussa tarkoituksessa tehnyt oikeuskanslerille 1.12.2020 esitutkintalain 5 luvun 1 §:n mukaisen ilmoituksen, koska Keski-Suomen käräjäoikeuden käräjätuomaria A:ta on syytä epäillä rikoksesta liitteenä olevasta rikosilmoituksesta 5680/R/87063/20 tarkemmin ilmenevällä tavalla.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

OKV/341/31/2021

Vaasan hovioikeus on 5.2.2021 toimittanut tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:n 2 momentin nojalla oikeuskanslerinvirastolle tiedoksi asian, joka on koskenut Keski-Suomen kärjäoikeuden kärjäjäätuomari A:n menettelyä, jossa tämä oli käsitellyt pakkokeinoasioita ajankohtana, jolloin hovioikeuspiirin tuomaripäivystys oli kuulunut toisen kärjäjäätuomarin tehtäviin.

Asiakirjoista ilmeni, että kyseisissä pakkokeinoasioissa pääosin vaatimuksentekijänä oli Sisä-Suomen poliisilaitoksen rikoskomisario B. Olen omana aloitteena ottanut tutkittavaksi rikoskomisario B:n menettelyn.

SELVITYS JA ESITUTKINTA

OKV/2620/31/2020

Sisä-Suomen poliisilaitos suoritti asiassa esitutkinnan. Esitutkintapöytäkirja 5680/R/87063/20 toimitettiin oikeuskanslerinvirastoon 4.2.2021.

Esitutkinnassa kärjäjäätuomari A:n on epäilty syyllistyneen ampuma-aserikokseen ja virkavelvollisuuden rikkomiseen Jyväskylässä 26.11.2020.

A:n hallusta takavarikoitiin 26.11.2020 ampuma-ase. Takavarikon voimassaoloa jatkettiin ja syytteen nostamisen määräaika pidennettiin Vaasan hovioikeuden 24.3.2021 ja 30.6.2021 ja 19.10.2021 antamilla päätöksillä (E 21/274, E 21/623 ja E 21/936) 10.2.2022 saakka.

OKV/341/31/2021

Rikoskomisarion menettelyn tutkimiseksi Poliisihallitus on toimittanut pyynnöstäni 25.5.2021 päivätyn lausuntonsa (POL-2021-36898), jonka oheen on liitetty Sisä-Suomen poliisilaitoksen 17.5.2021 päivätty lausunto, Sisä-Suomen poliisilaitoksen oikeusyksikön 11.5.2021 päivätty lausunto ja rikoskomisario B:n 5.5.2021 päivätty selvitys.

Kärjäjäätuomarin menettelyn tutkimiseksi Keski-Suomen kärjäoikeuden laamanni on toimittanut pyynnöstäni 1.7.2021 päivätyn lausuntonsa ja 2.7.2021 päivätyn lausunnon täydennyksen liitteineen.

Kun saadun selvityksen perusteella kärjäjäätuomaria oli syytä epäillä rikoksesta, olen 20.8.2021 pyytänyt Keskusrikospoliisia toimittamaan asiassa esitutkinnan, jossa kärjäjäätuomari A:ta on kuultu rikoksesta epäiltynä.

Keskusrikospoliisi suoritti asiassa esitutinnan. Esitutkintapöytäkirja 2400/R/165/21 on valmistunut 12.10.2021.

Keskusrikospoliisi suoritti pyynnöstäni vielä lisätutinnan. Lisätutkintapöytäkirja 2400/R/165/21/Li1 on valmistunut 5.1.2022.

RATKAISU

1 OKV/2620/31/2020

1.1 Tapahtumatiedot

Esitutkinnassa on selvinnyt, että Keski-Suomen käräjäoikeuden kärjätuomari A on 26.11.2020 pitänyt hallussaan omistamaansa revolveria Keski-Suomen käräjäoikeuden tiloissa Jyväskylässä. A on esitellyt revolveria ensin käräjäsihteerille tämän työhuoneessa, tämän jälkeen käräjäoikeuden aulatilassa asianajajalle ja eräälle toiselle henkilölle ja lopuksi käräjäoikeuden vartijalle. A:lla on ollut hallussapitolupa kyseiseen aseeseen. Ase on takavarikoitu. Aseessa ei ollut patruunoita.

A on kertonut ottaneensa aamulla aseensa kotoaan mukaansa, koska hän ajatteli näyttää sitä huumorimielessä käräjäsihteerilleen liittyen seuraavana päivänä olevan istunnon turvallisuusjärjestelyihin liittyen. A on kertonut, että näytettyään asetta käräjäsihteerilleen hän on lähtenyt hetken päähänpistosta näyttämään asetta myös vartijoille pilanpäiten. Mentyään alakertaan hän on nähnyt tuntemansa asianajajan vartioiden kopin edustalla, jolloin hän on näyttänyt leikillään asetta asianajajalle ja sanonut leikillään sen olevan turvana huomisaamun istuntoon. Tällöin paikalle on tullut toinen henkilö. Asianajaja on kertonut henkilön olevan hänen kaverinsa ja aseharrastaja sekä viittanut henkilön tulemaan paikalle, jolloin tämäkin on katsonut asetta. Valvontakameratallenteelta ilmenee, että A on myös hetkeksi luovuttanut aseensa asianajajan tutkittavaksi. Tämän jälkeen A on mennyt vartijan luokse näyttämään asetta. Vartija oli käskennyt viemään aseensa pois yleisötilasta.

Edellä kuvatut tapahtumatiedot ovat käsitykseni mukaan riidattomat.

A on kiistänyt syylistyneensä asiassa rikokseen.

A katsoo, että ampuma-aserikoksen tunnusmerkistö ei täyty ottaen huomioon tapahtumien lyhyt kesto, leikinlaskutarkoitus sekä se, että hänellä on ollut hallussapitolupa aseeseen eikä aseessa ole ollut patruunoita.

A:n mukaan teko ei täytä myöskään virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistöä, kun aseenn hallussapito ei millään tavoin liittynyt viranhoitoon tai virkavelvollisuuksiin.

1.2 Käräjätuomarin menettelyn rikosoikeudellinen arviointi

1.2.1 Ampuma-aserikos

Ampuma-aselain (1/1998) 102 §:n (532/2007) mukaan rangaistus ampuma-aserikoksesta, törkeästä ampuma-aserikoksesta ja lievästä ampuma-aserikoksesta säädetään rikoslain 41 luvun 1-3 §:ssä sekä rangaistus varomattomasta käsittelystä rikoslain 44 luvun 12 §:ssä. Ampuma-aserikkomuksesta säädetään puolestaan ampuma-aselain 103 §:ssä.

Ampuma-aselain 2 §:n (724/2019) 1 momentin mukaan ampuma-aseella tarkoitetaan välinettä, jolla ruutikaasunpaineen, nallimassan räjähdyspaineen tai muun räjähdyspaineen avulla voidaan ampua luoteja, hauleja tai muita ammuksia taikka lamaannuttavia aineita.

Näin ollen A:n hallussa pitämä revolveri on ollut ampuma-aselain 2 §:n mukainen ampuma-ase, vaikka aseessa ei ollut patruunoita.

Ampuma-aselain 18 §:n nojalla ampuma-aseiden hallussapito on luvanvaraista.

Ampuma-aselain 13 §:n mukaan hallussapidolla tarkoitetaan muun ohella ampuma-aseiden kantamista, kuljettamista tai säilyttämistä. Aseen kantamisella tarkoitetaan ampuma-aseen käyttämistä laissa säädettyihin hyväksyttyihin käyttötarkoituksiin ja kuljettamisella ampuma-aseen siirtämistä paikasta toiseen.

Aselupa voidaan myöntää ampuma-aselain 43 §:ssä (724/2019) säädettyihin hyväksyttyihin käyttötarkoituksiin.

Ampuma-aselain 106 a §:n (764/2015) mukaan ampuma-asetta saa yleisellä paikalla sekä tiloissa, joihin yleisöllä on pääsy, kuljettaa vain lataamattomana suojuksessa sekä kantaa ja kuljettaa vain silloin, kun siihen on hyväksyttävä syy.

A on kuljettanut aseenn tarkemmin selvittämättä jääneellä tavalla kotoaan käräjäoikeuteen ja pitänyt asetta hallussaan käräjäoikeudessa muun ohella odotusaulassa, jossa on esitelty asetta. Yleisellä paikalla tarkoitetaan järjestyslain 2 §:n mukaan muun muassa virastoa, joka on yleisön käytettävissä joko jonkin tilaisuuden aikana tai muutoin. Yleisöllä on pääsy seuraamaan käräjäoikeuden istuntoja, joten käräjäoikeus on paikka, johon yleisöllä on pääsy. A on itsekin esitutkinnassa myöntänyt, että käräjäoikeuden odotusaula on ollut yleiseksi paikaksi tarkoitettu

tila. Siten A on ainakin käräjäoikeudessa kuljettanut asetta ampuma-aselain 106 a §:n tarkoittamalla yleisellä paikalla ja tilassa, johon yleisöllä on ollut pääsy.

Ampuma-aseen kuljettamisen perusteeksi A on kertonut tuoneensa aseensa käräjäoikeuteen, koska hän on halunnut huumorimielessä esitellä asetta käräjäoikeudessa. On selvää, että kyseisellä perusteella A:lla ei ole ollut ampuma-aselain 106 a §:n mukaista hyväksyttävää syytä kuljettaa asetta yleisellä paikalla eikä aseensa hallussapito ole ylipäättään liittynyt aseluvan mukaiseen käyttötarkoitukseen. Säännöksen esitöissä hyväksyttävänä syynä on tuotu esille esimerkiksi aseensa kuljettaminen luvanhaltijan asunnolta ampuradalle tai työtehtäviin liittyvä aseensa kantaminen ([HE 183/1997 vp s. 137](#))¹.

A:lla ei ole ollut lakiin tai lupaan perustuvaa oikeutta pitää asetta hallussaan kuljettaessaan sen käräjäoikeuteen ja kantaessaan sitä käräjäoikeudessa, sillä hallussapito ei ole liittynyt aseluvan mukaiseen käyttötarkoitukseen eikä A:lla ole ollut hyväksyttävää syytä kuljettaa ja kantaa asetta. Menettelyä on ensisijaisesti arvioitava rikoslain 41 luvun 1 §:n ampuma-aserikoksen mukaisena ampuma-aseen hallussapitona ilman asianmukaista lupaa.

Rikoslain 41 luvun 3 §:n lievää ampuma-aserikosta koskeva pykälä vastaa aiempaa ampuma-aselain 103 §:n 1 momenttia. Lievän ampuma-aserikoksen hallituksen esityksessä ([HE 133/2004 vp s. 8](#)) on viitattu aiemman ampuma-aselain 103 §:n 1 momentin perusteluihin. Kyseisen säännöksen perusteluissa on todettu, että ampuma-aserikkomuksena voisi tulla arvioitavaksi esimerkiksi muutamien aseensa osien tai muutamien kymmenien patruunoiden luvaton hallussapito. Sen sijaan varsinaisen ampuma-aseen osalta kyse olisi aina ampuma-aserikoksesta ([HE 183/1997 vp s. 132](#)).

Ottaen huomioon ennen kaikkea se, että kyse on ollut ampuma-aseen luvattomasta hallussapidosta, asiassa on ensisijaisesti todennäköisiä syitä A:n syyllistymisestä rikoslain 41 luvun 1 §:n mukaiseen ampuma-aserikokseen. Kokonaisarvostelun osalta merkityksellistä on myös se, että A on toiminut varsin tietoisesti tuodessaan aseensa kotoaan käräjäoikeuteen, käräjäoikeudessa esiteltyä asetta ja lyhyeksi hetkeksi luovuttanut aseensa toisen henkilön tutkittavaksi. Vaikka aseessa ei ole ollut patruunoita eikä A ole toiminut uhkaavasti, niin asiassa on todennäköiset syyt sille, että edellä mainituista syistä rikos ei ole ollut lievän ampuma-aserikoksen tarkoittamalla tavalla kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Toissijaisesti A:n menettelyssä on todennäköisin syin ollut kyse rikoslain 40 luvun 3 §:n lievästä ampuma-aserikoksesta.

¹ Ampuma-aseen kantamista ja kuljettamista koskeva säännös oli aiemmin ampuma-aselaissa (1/1998) 106 §:ssä, mutta 1.12.2015 voimaantulleella lailla (764/2015) siirtynyt 106 a §:ään.

Viimesijaisesti A:n menettelyssä on todennäköisin syin ollut kyse ampuma-asetlain 103 §:n (89/2020) 1 momentin 7 kohdan mukaisesta ampuma-aserikkomuksesta, koska A on ampuma-asetlain 106 a §:n vastaisesti tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta kantanut tai kuljettanut ampuma-asetta yleisellä paikalla ilman hyväksyttävää syytä.

Ampuma-aserikoksen ja ampuma-aserikkomuksen tunnusmerkistöistä totean, että A:lla ei ole ollut mitään lakiin tai lupaan perustuvaa oikeutta kuljettaa asetta käräjäoikeuteen ja pitää asetta hallussa käräjäoikeudessa. Kyse ei siten ole ollut aseiden kuljettamisesta koskevien lain säännösten rikkomisesta sellaisessa toiminnassa, johon olisi lähtökohtaisesti oikeus. Asiassa ei ole kyse esimerkiksi aseiden kuljettamisesta lain vastaisesti ilman suojusta tilanteessa, jossa kuljettamiselle olisi ollut hyväksytty syy. Kun asetta on kuljetettu ilman hyväksyttävää syytä, ei kyseessä ole ensisijaisesti ampuma-aserikkomus, vaan ampuma-aserikos, koska asetta on pidetty hallussa ilman siihen oikeuttavaa lupaa ja ilman, että hallussapitoon muutenkaan olisi lain nojalla oikeutta ([HE 183/1997 vp](#) s. 133-134).

1.2.2 Virkavelvollisuuden rikkominen

Rikoslain 40 luvun 9 §:n mukaan, jos virkamies virkaansa toimittaessaan tahallaan muulla kuin edellä tässä luvussa tai 11 luvun 9 a §:ssä säädetyllä tavalla rikkoo virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa, eikä teko huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen, hänet on tuomittava virkavelvollisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Rikoslain 40 luvun 10 §:ssä on puolestaan säädetty rangaistavaksi huolimattomuudesta tehty virkavelvollisuuden rikkominen.

Lain esitöissä on todettu, että säännös ei ulota virkavelvollisuuden rikkomisen rangaistavuutta sellaisiin velvollisuuksiin, joiden perusteina on ”hyvä hallintotapa” taikka ”viran tai tehtävän asianmukainen hoitaminen”. Lain esitöiden mukaan nämä virkatoiminnan ohjeet eivät täytä rikoslainsäädännössä noudatettavan legaliteettiperiaatteen edellyttämää täsmällisyysvaatimusta. Toisaalta esitöissä on todettu, että virkavelvollisuutta koskeva säännös saattaa sinänsä olla yleisluonteinen ([HE 58/1988 vp](#), s. 65).

Tuomarin velvollisuuksista säädetään tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:ssä. Pykälän 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoiminnassaan oltava tunnollinen ja huolellinen. Pykälän 3 momentin mukaan tuomariin sovellettavista virkamiehen yleisistä velvollisuuksista säädetään lisäksi valtion virkamieslain (750/1994) 4 luvussa ja muualla laissa.

Valtion virkamieslain 4 luvun 14 §:n 2 momentin mukaan virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Näin ollen virkavelvollisuuden rikkomisena voidaan pitää sitä, että virkamies ei käyttäydy asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Virkamieheltä edellytettävälle hyvälle ja asianmukaiselle käytökselle ei ole annettavissa yksiselitteisiä kriteerejä. Arviointiin vaikuttavat muun ohella virkamiehen asema ja tehtävät.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentissa tuomareille on asetettu korostettu tunnollisuus- ja huolellisuusvelvoite tuomarin tehtävien merkityksellisyyden vuoksi. Luottamus oikeuslaitokseen edellyttää, että tuomareiden toiminta on kaikilta osin ammattitaitoista ja luotettavaa.

Kansalaisten luottamus tuomioistuinten toimintaan syntyy henkilökohtaisten kokemusten ja yleisemmän tuomioistuimista välittyvän julkisuuskuvan perusteella. Tähän tuomioistuinten toimintaan vaikuttaa olennaisesti myös tuomarin käyttäytyminen istuntosalin ulkopuolella oikeuden tiloissa. Tuomarin arvovaltainen ja vastuullinen asema edellyttää sen mukaista käyttäytymistä. Osa tuomarin keskeistä ammattitaitoa on käyttäytyä tavalla, joka ei vaaranna luottamusta oikeuslaitoksen tuomareiden harkintakykyyn tai vahingoita tuomioistuimen arvoa.

Käräjätuomari A on tuonut virka-aikana revolverin käräjäoikeuteen ampuma-aselain vastaisesti ilman hyväksyttävää syytä ja esitellyt asetta käräjäoikeuden aulatiloihin myös kahdelle käräjäoikeuden ulkopuoliselle henkilölle. Asiassa on näin ollen todennäköiset syyt sille, että A ei ole käyttäytynyt valtion virkamieslain 4 luvun 14 § 2 momentissa asetetun velvoitteen edellyttämällä tavalla.

Rikoslaisissa rangaistavuus on rajoitettu viran toimittamisessa tapahtuvaan virkavelvollisuuden rikkomiseen. Rangaistavuuden edellytyksenä on, että teolla tai laiminlyönnillä on asiallinen yhteys viran toimittamiseen ja virkavelvollisuuksiin. Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että ajallinen ja paikallinen yhteys virkatehtävien hoitamiseen ei sellaisenaan riitä osoittamaan, että teko on tehty virkaa toimittaessa (Frände ym, *Keskeiset rikokset*. Edita 2018, s. 934).

Kyseisessä tapauksessa A:n virkavelvollisuuden vastainen käyttäytyminen on tapahtunut käräjäoikeuden tiloissa, eli virantoimituspaikassa ja virka-aikana. Virkatehtäviin liittyvän ajallisen ja paikallisen yhteyden lisäksi teon motiivit ovat liittyneet virkatehtäviin, sillä A oli päättänyt tuoda aseensa käräjäoikeuteen, koska hän on seuraavana päivänä toiminut puheenjohtajana eräässä rikosasiassa, johon on liittynyt erityisiä turvallisuusjärjestelyjä. Merkityksellistä on myös se, että A on käräjäoikeuden aulatiloihin esitellyt asetta kyseisen asian vastaajan asianajajalle sanoen aseensa olevan turvaksi seuraavan päivän istuntoon. Vaikka A:lla on ollut ”leikinlaskutarkoitus”, niin näissä olosuhteissa käyttäytyminen on liittynyt siinä määrin kiinteästi käräjätuomarin virkatehtäviin, että A:n virkavelvollisuuden vastaiseksi katsotun käyttäytymisen on katsottava säännöksen tarkoittamalla tavalla virkaa toimittaessa.

Virkavirheen lukeminen virkamiehen syyksi rikoksena edellyttää tekijältään rangaistavaa syyllisyyttä sekä teolta sellaista moitittavuutta, josta rankaiseminen rikoksena on perusteltua. Virkarikoslainsäädännön uudistamista koskevassa hallituksen esityksessä on muun ohella todettu, ettei säännöksillä ole tarkoin määriteltävissä, milloin virkavelvollisuuden rikkomista voidaan pitää vähäisenä, ja että tämän arvioiminen jää syyttäväviranomaisen ja viime kädessä tuomioistuimen harkittavaksi ([HE 58/1988 vp](#) s. 65).

Kyseisessä asiassa menettelyn vähäisyyttä rikosoikeudellisesti puoltaa se, että A:n menettelystä ei ole aiheutunut konkreettista vaaraa eikä menettely ole liittynyt välittömään tuomiovallan käyttöön. A on kuljettanut asetta käräjäoikeudessa verrattain lyhyen aikaa. Hän ei ole toiminut aseella uhkaavasti, eikä aseessa ole ollut patruunoita.

Toisaalta se, että käräjätuomari itse kantaa käräjäoikeuden tiloissa revolveria ampuma-aselain vastaisesti, on omiaan heikentämään luottamusta tuomarin harkintakykyyn. Tällainen toiminta ilmentää ylipäättään tuomarin haluttomuutta tai kyvyttömyyttä sopeutua yhteiskunnan asettamiin sääntöihin. Kansalaisten oikeuslaitokseen kokemaan luottamukseen vaikuttaa tuomarien tekemien päätösten lisäksi merkittävästi tuomarin käyttäytyminen.

Käräjäoikeuden tilojen turvallisuudella on korostettu merkitys ja henkilökuntaa lukuun ottamatta käräjäoikeuden tiloihin kuljetaan turvatarkastuksen läpi. Tapahtuma-aikana paikalla on ollut myös käräjäoikeuden henkilökunnan ulkopuolisia henkilöitä, joille A on esitellyt asetta ja jopa hetkeksi luovuttanut aseensa toisen henkilön tutkittavaksi. Tieto aseesta esittelystä käräjäoikeudessa voi herättää myös yleisemmin pelkoa ja turvattomuutta. On myös ollut sattumanvaraista, ettei kukaan muu ulkopuolinen sattunut näkemään A:n liikuskelua käräjäoikeuden tiloissa aseensa kanssa tai sen esittelyä.

A:n menettelyn moitittavuutta lisää se, että kyse on ilmeisen tahallisen ja tietoisesta lain vastaisesta menettelystä A:n päätettyä tuoda aseensa mukanaan käräjäoikeuteen ilman mitään hyväksyttävää syytä. Kokeneena käräjätuomarina A:n on täytynyt ymmärtää menettelynsä oikeudenvastaisuus ja vastuullinen asemansa käräjätuomarina. Menettely on kokonaisuudessaan ilmentänyt A:ssa välinpitämättömyyttä virkavelvollisuuksia kohtaan eikä hänen syyllisyyttä voida pitää vähäisenä.

Asiassa on todennäköiset syyt sille, että teko ei ole huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

1.2.3 Menettämisseuraamus

Ampuma-aselain 104 §:n mukaan rikoksentekovälineen sekä rikoksella tuotetun, valmistetun tai aikaansaadun taikka rikoksen kohteena olleen esineen tai omaisuuden valtiolle menetetyksi tuomitsemisesta säädetään rikoslain 10 luvussa. Jos menettämisseuraamus olisi olosuhteisiin nähden kohtuuton, voidaan menettämisseuraamusta koskeva vaatimus jättää esittämättä.

Rikoslain 10 luvun 4 §:n mukaan valtiolle menetetyksi on tuomittava rikoksen tekemisessä käytetty ampuma-ase.

Lain sanamuodon mukaan ampuma-ase on siten konfiskoitava siinäkin tapauksessa, että sitä on käytetty muunlaisen kuin henkeä ja terveyttä vaarantavan rikoksen tekemisessä. Harkittavaksi voi kuitenkin tulla menettämisseuraamuksen kohtuullistaminen rikoslain 10 luvun 10 §:n nojalla.

A on käyttänyt ampuma-asetta ampuma-aserikoksen ja virkavelvollisuuden rikkomisen tekemisessä. Asiassa ei ole sellaisia ilmennyt seikkoja, joiden johdosta menettämisvaatimus tulisi jättää esittämättä.

2 OKV/341/31/2021

2.1 Käräjätuomarin menettely

2.1.1 Tapahtumat esitutinnan perusteella

Keski-Suomen käräjätuomari A on käsitellyt vangitsemisistuntoja, vaikka häntä ei ollut määrätty kyseisinä aikoina hovioikeuspiirin päivystysvuorossa olevaksi tuomariksi seuraavissa tapauksissa.

- 1) Keski-Suomen käräjäoikeuden asia PK 18/877. Vangittavaksi vaadittu oli otettu kiinni tiistaina 27.3.2018. Vangitsemisvaatimuksesta oli ilmoitettu Keski-Suomen käräjäoikeudelle torstaina 29.3.2018. Vaatimuksen tekijä on ollut rikoskomisario B. Vangitsemisistunto on pidetty lauantaina 31.3.2018. Asian on ratkaissut käräjätuomari A (lisäptk s. 77-80).

Esitutkinnassa on jäänyt selvittämättä, kuka oli määrätty käräjäoikeuden päivystäväksi tuomariksi 29.3.2018.

Vaasan hovioikeus oli määrännyt hovioikeuspiirin tuomaripäivystyksen 30.3.- 2.4.2018 Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeudelle (etptk s. 29) ja päivystysvuorossa oli lauantaina 31.03.2018 tehtävään siellä määrätty käräjätuomari C (etptk s. 36).

A on tehnyt istunnosta 320 euron suuruisen toimenpidepalkkiolaskun, joka hänelle on maksettu (etptk s. 41).

- 2) Keski-Suomen käräjäoikeuden asia PK 18/3395. Vangittavaksi vaadittu oli otettu kiinni tiistaina 20.11.2018. Vaatimuksen tekijä on ollut rikoskomisario B. Vangitsemisvaatimuksesta oli ilmoitettu Keski-Suomen käräjäoikeudelle perjantaina 23.11.2018 Vangitsemisistunto on pidetty lauantaina 24.11.2018. Asian on ratkaissut käräjätuomari A (lisäptk s. 56-62).

Keski-Suomen käräjäoikeudessa päivystäväksi tuomariksi on 23.11.2018 määrätty D (lisäptk s. 146).

Vaasan hovioikeus oli määrännyt hovioikeuspiirin tuomaripäivystyksen 24.-25.11.2018 Pohjanmaan käräjäoikeudelle (etptk s. 30) ja päivystysvuorossa oli lauantaina 24.11.2018 laamanni E (etptk s. 37).

A on tehnyt istunnosta 320 euron suuruisen toimenpidepalkkiolaskun, joka hänelle on maksettu (etptk s. 42).

- 3) Keski-Suomen käräjäoikeuden asia PK 18/3402. Vangittavaksi vaadittu oli otettu kiinni torstaina 22.11.2018. Vaatimuksen tekijä on ollut rikoskomisario F. Vangitsemisvaatimuksesta oli ilmoitettu Keski-Suomen käräjäoikeudelle perjantaina 23.11.2018. Vangitsemisistunto on pidetty sunnuntaina 25.11.2018. Asian on ratkaissut käräjätuomari A (lisäptk s. 63-68).

Keski-Suomen käräjäoikeudessa päivystäväksi tuomariksi on 23.11.2018 määrätty D (lisäptk s. 146).

Vaasan hovioikeus oli määrännyt hovioikeuspiirin tuomaripäivystyksen 24.-25.11.2018 Pohjanmaan käräjäoikeudelle (etptk s. 30) ja päivystysvuorossa oli sunnuntaina 25.11.2018 laamanni E (etptk s. 37).

A on tehnyt istunnosta 320 euron suuruisen toimenpidepalkkiolaskun, joka hänelle on maksettu (etptk s. 42).

- 4) Keski-Suomen käräjäoikeuden asia PK 19/1521. Vangittavaksi vaadittu oli otettu kiinni keskiviikkona 22.5.2019. Vaatimuksen tekijänä oli rikoskomisario B. Vangitsemisvaati-

muksesta oli ilmoitettu Keski-Suomen käräjäoikeudelle perjantaina 24.5.2019. Vangitsemisistunto on pidetty lauantaina 25.5.2019. Asian on ratkaissut käräjätuomari A (lisäptk s. 46-53).

Keski-Suomen käräjäoikeudessa päivystäväksi tuomariksi on 24.5.2019 määrätty G (lisäptk s. 146).

Vaasan hovioikeus oli määrännyt hovioikeuspiirin tuomaripäivystyksen 25.-26.5.2019 Satakunnan käräjäoikeudelle (etptk s. 31) ja päivystysvuorossa oli lauantaina 25.5.2019 käräjätuomari H (etptk s. 38).

A on tehnyt 320 euron suuruisen toimenpidepalkkiolaskun, joka hänelle on maksettu (etptk s. 43).

- 5) Keski-Suomen käräjäoikeuden asiat PK 20/460, PK 20/486 ja PK 20/487. Vangittavaksi vaaditut oli otettu kiinni tiistaina 11.2.2020 ja torstaina 13.2.2020. Vaatimuksen tekijä on ollut rikoskomisario B. Vangitsemisvaatimuksista oli ilmoitettu Keski-Suomen käräjäoikeudelle perjantaina 14.2.2020. Vangitsemisistunnot on pidetty lauantaina 15.2.2020. Asiat on ratkaissut käräjätuomari A (lisäptk s. 14-45).

Keski-Suomen käräjäoikeudessa päivystäväksi tuomariksi on 14.2.2020 määrätty I (lisäptk s. 144).

Vaasan hovioikeus oli määrännyt hovioikeuspiirin tuomaripäivystyksen 15.-16.2.2020 Pohjanmaan käräjäoikeudelle (etptk s. 33) ja päivystysvuorossa oli lauantaina 15.2.2020 käräjätuomari J (etptk s. 39).

A on tehnyt 960 euron suuruisen toimenpidepalkkiolaskun, jonka hän on esittänyt, mutta myöhemmin peruuttanut (etptk s. 44).

A on esitutkinnassa myöntänyt, että 15.2.2020 istunnon osalta hän ei ollut kysynyt päivystäjäksi määrättyä Pohjanmaan käräjätuomari J:ltä suostumusta siihen, että käsittelee tämän sijasta kyseiset pakkokeinoistunnot. Muiden istuntojen osalta A ei ole muistanut, oliko päivystysvuorossa olleilta tuomareilta kysytty suostumusta. Näin ollen esitutkinnassa on kuultu todistajina kyseiset päivystysvuoroissa olleet käräjätuomarit sekä laamanni.

Kukaan todistajina kuulluista kolmesta henkilöstä ei muista, että käräjätuomari A tai rikoskomisario B olisi kysynyt suostumusta menettelyyn. Todistajien kertomien perusteella päivystäjäksi

määrätyn tuomarin sijaistamista ei ylipäättään tapahdu tai se on hyvin harvinaista. A onkin esitutkintaan antamassaan loppulausunnossa todennut, että soitot päivystäjille ovat epäilyksettä jääneet tekemättä (etptk s. 65).

Esitutinnan perusteella A ei ollut ilmoittanut pakkokeinoistuntojen sijaistamisesta myöskään hovioikeudelle eikä Keski-Suomen käräjäoikeuden laamannille tai rikososaston johtajalle.

2.2 Menettelyn rikosoikeudellinen arviointi

2.2.1 Sovellettavia säännöksiä

Perustuslain 3 §:n 3 momentin mukaan tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiinsa ja velvollisuuksiinsa koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Tuomioistuinlain 8 luvun 7 §:ssä on säädetty asioiden jakamisesta siten, että asiat on jaettava valmisteltaviksi ja ratkaistaviksi työjärjestyksessä vahvistettujen perusteiden mukaisesti. Näiden perusteiden on oltava selkeitä ja niiden on turvattava asianosaisten oikeus saada asiansa ratkaistuksi riippumattomasti, puolueettomasti ja joutuisasti.

Asiajaosta on säädetty laissa, koska sillä on tuomioistuimissa erityinen merkitys niiden puolueettomuudelle. Ihmisten on voitava luottaa, paitsi asiansa tehokkaaseen ja laadukkaaseen käsittelemiseen tuomioistuimessa, myös siihen, että asiat jaetaan tuomareille asiallisten perusteiden mukaan. Epäilyksetkin siitä, että joku asianosaisista tai ulkopuolisista voisi vaikuttaa tuomarin määräytymiseen jutussa, voisi heikentää ihmisten tuomioistuihin kohtaan tuntemaa luottamusta. Asiajaon manipulointi loukkaisi tuomioistuinten toiminnalta keskeisesti vaadittavia puolueettomuuden ja riippumattomuuden vaatimuksia.

Jakoperusteiden tulee olla selkeitä ja turvata asianosaisten oikeus riippumattomaan ja puolueettomaan tuomariin. Toisaalta asiajako on osa tuomioistuimen päivittäistä työn organisointia eikä jakoperusteiden vahvistaminen etukäteen tarkoita sitä, ettei asioiden jakamisessa tulisi ottaa huomioon tarkoituksenmukaisuutta tai asian edellyttämää erityisasiantuntemusta. Tuomioistuinlain hallituksen esityksessäkin on tuotu esille, että yksittäisen asian laatu tai esimerkiksi näköpiirissä oleva tuomarin virkasuhteen päättymisen voi puoltaa asian jakamista tietyllä, olosuhteiden kulloinkin edellyttämällä tavalla ([HE 7/2016 vp](#) s. 81).

Asiajaon periaatteellisen merkityksellisyyden vuoksi siihen on kiinnitetty huomiota myös kansainvälisissä asiakirjoissa kuten Euroopan neuvoston ministerikomitean 17.12.2010 hyväksymässä suosituksessa, jossa on muun ohella tuotu esille, että asijakoon ei saa vaikuttaa kenenkään asianosaisen toiveet (*Independence, efficiency and role of judges*. Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus nro [CM/Rec\(2010\)12](#), kohta 24).

Myös tuomareiden esteellisyydettä koskevan lainsäädännön esitöissä on tuotu esille asiajaon merkitystä tuomioistuimen puolueettomuudelle. Tuomioistuimen riippumattomuus ja puolueettomuus edellyttävät tuomioistuinlaitoksen sisällä sitä, että tuomioistuimen tapauskohtainen kokoonpano määräytyy yleisten kriteerien perusteella ilman yksittäistapauksessa tapahtuvaa järjestelyä tai ohjailua. Asioiden jakamisessa tuomareille ja kollegion kokoonpanon määräytymisessä tulee turvata sattumanvaraisuus. Sääntelyn tarkoituksena on osaltaan turvata oikeudenkäynnin tasapuolisuutta ja objektivisuutta. Riittävänä ei voida pitää yksin sitä, että tuomari toimii puolueettomasti, vaan lisäksi on edellytettävä, ettei asianosaisille tai yleisölle synny perusteltua aihetta epäillä tuomarin puolueettomuutta yksittäisessä asiassa ([HE 78/2000 vp](#) s. 4).

Pakkokeinolain 3 luvun 1 §:n mukaan vangitsemisesta päättää syyteasiassa toimivaltainen tuomioistuin. Ennen syytteen nostamista pidätetyn vangitsemisesta saa päättää myös muu käräjäoikeus, jossa asian käsittely käy sopivasti päinsä. Käräjäoikeuksien päivystyksestä kiireellisissä tapauksissa säädetään oikeusministeriön asetuksella. Vangitsemista koskevaa asiaa käsiteltäessä käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin yleisen alioikeuden istunnosta säädetään.

Pakkokeinolain 3 luvun 3 §:n mukaan vangitsemisvaatimus on tehtävä kirjallisesti. Vaatimus pidätetyn vangitsemisesta saadaan tehdä myös suullisesti tai puhelimitse. Näin tehty vaatimus on viipymättä toimitettava kirjallisesti.

Pakkokeinolain 3 luvun 4 §:n mukaan vaatimus pidätetyn vangitsemisesta on tehtävä tuomioistuimelle viipymättä ja viimeistään kolmantena päivänä kiinniottamispäivästä ennen kello kahta-toista.

Pakkokeinolain 3 luvun 5 §:n mukaan vangitsemisvaatimus on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi viipymättä. Pidätettyä koskeva vaatimus on otettava käsiteltäväksi viimeistään neljän vuorokauden kuluttua kiinniottamisesta.

Vangitsemisasioiden ja muiden kiireellisten asioiden käsittelystä käräjäoikeuksissa eräissä tapauksissa annetun asetuksen (953/2013) 1 §:n mukaan asetuksessa säädetään muun ohella

käräjäoikeuksista, jotka kiireellisissä tapauksissa saavat päättää pidätetyn vangitsemisesta pakkokeinoin 3 luvun 1 §:n mukaisissa asioissa.

Asetuksen 2 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan päivystyksellä tarkoitetaan käräjäoikeuden valmiutta muun ohella viikonloppuisin vastaanottaa pidätettyä koskevia vangitsemisvaatimuksia sekä käsitellä vangitsemisasiota.

Asetuksen 6 §:n mukaan hovioikeus päättää piirinsä päivystysalueen käräjäoikeuksien päivystysvuorot kalenterivuodeksi kerrallaan. Päivystysvuorojen tulee jakautua tasaisesti käräjäoikeuksien kesken. Päätös on lähetettävä tiedoksi päivystysalueen käräjäoikeuksille ja poliisilaitoksille, Poliisihallitukselle, keskusrikospoliisille, Tullille, rajavartiolaitokselle ja puolustusvoimille sekä Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskukselle viimeistään kaksi kuukautta ennen päätöksen voimaantuloa. Samalla hovioikeuden on ilmoitettava puhelinnumero, josta päivystävä tuomari on tavoitettavissa.

Asetuksen 7 §:n mukaan viraston päällikkö määrää oman tuomioistuimensa tuomareiden päivystysvuorot. Päivystysvuorojen määrittämisestä on ilmoitettava asianomaiselle hovioikeudelle viimeistään kuukausi ennen päätöksen voimaantuloa. Jos päivystysvuorossa oleva tuomari on estynyt hoitamasta päivystystä, hänen on välittömästi hankittava itselleen sijainen sekä ilmoitettava asiasta hovioikeudelle.

Asetuksen 4 §:n 3 momentin mukaan jokainen käräjäoikeus voi käsitellä omaan tuomiopiiriinsä kuuluvan asian, vaikkei olisi päivystysvuorossa.

2.2.2 Rangaistussäännöksestä

Rikoslain 40 luvun 7 §:n mukaan virka-aseman väärinkäyttämisestä on tuomittava virkamies, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä taikka aiheuttaakseen toiselle haittaa tai vahinkoa rikkoo virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa osallistuessaan päätöksentekoon tai sen valmisteluun tai käyttäessään julkista valtaa muissa virkatehtävissään.

Rikoslain 40 luvun 9 §:n mukainen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistö ei edellytä vastaavanlaista hyötymis- tai vahingoittamistarkoitusta kuin virka-aseman väärinkäyttäminen.

Rikoslain 40 luvun 10 §:ssä on puolestaan säädetty rangaistavaksi huolimattomuudesta tehty virkavelvollisuuden rikkominen.

2.2.2.1 Säännöksiin ja määräyksiin perustuva virkavelvollisuus

A on vedonnut siihen, että tuomiopiirin tuomarilla ja viikonloppupäivystäjällä on rinnakkainen toimivalta vangitsemisistuntojen hoitamiseen eikä ole olemassa säännöstä tai määräystä, joka velvoittaisi oman tuomiopiirin kärjäoikeuden tuomaria soittamaan toisen tuomiopiirin viikonloppupäivystäjälle.

Totean, että asiassa ei ole kyse siitä, etteikö kärjätuomari olisi ollut toimivaltainen ratkaisuun kyseisiä vangitsemisvaatimuksia, vaan siitä, millä perusteella A on ottanut asiat itselleen ratkaistavaksi. Oikeusministeriön asetuksen 4 §:n 3 momentin mukaan jokainen kärjäoikeus voi käsitellä omaan tuomiopiiriinsä kuuluvan asian, vaikkei olisi päivystysvuorossa. Säännös ei kuitenkaan tarkoita sitä, että yksittäinen tuomari voisi oma-aloitteisesti poiketa vahvistetuista asioiden jakoperusteista. Puhumattakaan siitä, että tämä tapahtuisi kertomatta siitä muille, kuten vahvistetun jakoperusteen perusteella asian käsittelystä vastuussa olevalle tuomarille tai jakoperusteet vahvistaneelle päällikkötuomarille. Asia on rinnastettavissa siihen, ettei kärjätuomari voi säännöksissä tai määräyksissä vahvistetusta asiajaosta poiketen mennä valitsemaan itselleen mieluisia asioita kärjäoikeuden kirjaamoon saapuneista asioista, vaikka olisi sinänsä ne toimivaltainen ratkaisemaan.

Se, että virkavelvollisuuden rikkomisen on perustuttava säännöksiin tai määräyksiin, ei edellytä, että velvollisuus on sellaisenaan kuvattava säännöksissä tai määräyksissä. Useassa tapauksessa velvollisuuden tarkempi sisältö on johdettava jostakin säännöksestä tai määräyksestä.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen. Tuomariin sovellettavista virkamiehen yleisistä velvollisuuksista säädetään lisäksi valtion virkamieslain 4 luvussa ja muualla laissa.

Valtion virkamieslain 4 luvun 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä. Velvoite koskee esimerkiksi työjärjestysten, viraston sisäisten pysyvääsmääräysten taikka ohje- tai johtosääntöjen noudattamista. Myös yksittäistapausta koskeva määräys voi olla velvoittava (*Oikeuden perusteokset. Rikosoikeus.* / Lappi-Seppälä ym. [päivittyvä verkkokirja] [viitattu 11.1.2022] AlmaTalent; 28. luku, virkavelvollisuuden rikkominen, virkavelvollisuus).

Virkamieslain muutosta koskevan lain esitöissä on todettu, että tuomari voi syyllistyä rikoslain 40 luvussa säädettyyn virkarikokseen rikkomalla virkatoiminnassa säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa. Esitöissä todetaan, että tällainen määräys voi olla esimerkiksi tuomioistuimen työjärjestys ([HE 33/2008 vp](#) s. 13).

Valtion virkamieslain 14 §:n nojalla A:n virkavelvollisuutena on ollut noudattaa muun ohella Keski-Suomen kärjäoikeuden työjärjestyksen asiajakoa koskevia määräyksiä.

Tuomioistuinlain 8 luvun 7 §:n mukaan asiat on jaettava valmisteltaviksi ja ratkaistaviksi työjärjestyksessä vahvistettujen perusteiden mukaisesti. Näiden perusteiden on oltava selkeitä ja niiden on turvattava asianosaisten oikeus saada asiansa ratkaistuksi riippumattomasti, puolueettomasti ja joutuisasti.

Tuomioistuinlain 8 luvun 9 §:n mukaan työjärjestyksen vahvistaa päällikkötuomari johtoryhmää tai, jos tuomioistuimessa ei ole johtoryhmää, vakinaisia tuomareita kuultuaan.

Keski-Suomen kärjäoikeudessa vahvistettujen työjärjestysten mukaan kärjäoikeudessa on kaksi lainkäyttöosastoa ja 1.osasto käsittelee pääasiassa rikosasioita, pakkokeinoasioita ja lähestymiskieltoasioita. Lainkäyttöasiat jaetaan lainkäyttöosastoille edellä mainitun asiatyyppien perustuvan jaon mukaisesti. Lainkäyttöosastoilla asiat jaetaan käsittelijöille osastonjohtajan ja vastuutuomarin määräämällä tavalla siten, että siinä otetaan huomioon jaon sattumanvaraisuus, käsittelijöiden työkuormituksen oikeudenmukaisuus ja asiantuntemus erityisaloilla (lisäptk s. 86-129).

Käsiteltävänä olevassa asiassa Vaasan hovioikeus oli vangitsemisasioiden ja muiden kiireellisten asioiden käsittelystä kärjäoikeuksissa eräissä tapauksissa annetun asetuksen (953/2013) 6 §:n mukaisesti päättänyt päivystysalueen kärjäoikeuksien päivystysvuoroista. Viraston päälliköt olivat määränneet asetuksen 7 §:n mukaisesti omien tuomioistuimensa tuomareiden päivystysvuoroista. Näin ollen kyseinen asetus ja sen nojalla annetut määräykset ovat ohjanneet päivystysasiat hovioikeuden päivystävän tuomarin käsiteltäväksi eikä kärjäoikeudessa ole ollut tarvetta antaa tarkempaa määräystä viikonloppuisin käsiteltävistä vangitsemisasiosta. Tämä on koskenut myös niitä päivystysasioita, jotka A on ottanut edellä kuvatusta menettelystä poiketen viikonloppuisin itselleen käsiteltäväksi.

Mikäli asia olisi tullut Keski-Suomen kärjäoikeuden käsiteltäväksi, niin tällöinkin asian jaossa olisi tullut noudattaa kärjäoikeuden työjärjestystä, joka on ollut A:ta velvoittava määräys.

Työjärjestyksen mukaan pakkokeinoasiat ovat kuuluneet kärjäoikeuden 1.osaston käsiteltäviin asioihin. Työjärjestyksen mukaan osastoilla asiat jaetaan käsittelijöille osastonjohtajan ja vastuutuomarin määräämällä tavalla. Koska kärjäoikeudessa ei ole ollut tarkempaa määräystä viikonloppuisin käsiteltävistä vangitsemisasiosta, niin asiat olisivat tulleet erikseen osastonjohtajan jaettavaksi. A ei ole kuitenkaan ohjannut asiaa osastonjohtajan jaettavaksi.

Keski-Suomen kärjäoikeuden rikososastolla on ollut määrättynä jokaiselle päivänä yksi päivystävä pakkokeinotuomari. Keski-Suomen kärjäoikeuden rikososaston juttujakoa koskevan 12.6.2019 päivätyn asiakirjan mukaan pakkokeinotuomari käsittelee ne pakkokeinoasiat, jotka saapuvat hänen vuorollaan (lisäptk s. 134) ja kärjäoikeudessa oli jo tätä asiakirjaa ennen ollut määrättynä päivystävät pakkokeinotuomarit. Asiat eivät ole voineet tulla tälläkään perusteella

A:n käsiteltäväksi, koska hän ei ole ollut päivystävänä pakkokeinotuomarina, kun vangitsemisvaatimuksen on saatettu vireille kärjäoikeuteen. Tosin A:n 31.3.2018 käsittelemän osalta asia on jäänyt tältä osin esitutkinnassa epäselväksi.

Yhteenvedona voidaan todeta, ettei kärjäoikeudessa ole ollut erillistä määräystä viikonloppuisin käsiteltävistä vangitsemisasiosta, koska edellä mainittu asetus ja sen nojalla annetut määräykset ovat ohjanneet nämä suoraan hovioikeuden päivystävälle tuomarille. Mikäli tällainen asia olisi tullut kärjäoikeuden käsiteltäväksi, niin edellä mainituilla Keski-Suomen kärjäoikeuden työjärjestyksen perusteilla asia olisi tullut osastonjohtajan jaettavaksi. Mitään perustetta ei ole sille, että kärjätuomari olisi tästä poiketen omalla harkinnallaan voinut ottaa kärjäoikeuteen saapuneen uuden vangitsemisvaatimuksen itselleen informoimatta edes vahvistetun jakoperusteen perusteella asian käsittelystä vastuussa olevaa hovioikeuden päivystävää tuomaria tai kärjäoikeudessa jakoperusteet vahvistanutta päällikkötuomaria.

2.2.2.2 Päätöksentekoon ja sen valmisteluun osallistuminen

Virkamiehen on rikottava säännöksiin tai määräyksiin perustuvaa virkavelvollisuuttaan ”*osallistuessaan päätöksentekoon tai sen valmisteluun tai käyttäessään julkista valtaa muissa virkatehtävissään*”, jotta kyseessä olisi virka-aseman väärinkäyttö.

Rikoslain 40 luvun 7 §:n 1 momentin 1 kohdassa tai sitä koskevissa esitöissä ei tarkemmin määritetä, mitä osallistumisella päätöksentekoon tai sen valmisteluun tarkoitetaan. Koska kyseessä on yleinen virkarikoksia koskeva sääntely, säännöksen sanamuotoon sisältyville ilmaisuille ”osallistuessaan”, ”pätöksentekoon” ja ”tai sen valmisteluun” ei voida antaa yhtenäistä kaikkia päätöksenteko- ja valmistelutilanteet kattavaa merkityssisältöä, vaan säännöksen merkitys määräytyy kussakin tapauksessa sen mukaan, millaiseen toimintaan päätöksenteko tai sen valmistelu kytkeytyy.

Korkein oikeus on todennut olennaista olevan, että virka-aseman väärinkäyttöä koskeva säännös on tarkoitettu turvaamaan julkisen vallan käytössä tehtävien päätösten oikeellisuutta ja estämään sitä, että päätöksiin vaikuttaisivat muut kuin asianmukaiset perusteet ([KKO 2009:62](#), kohta 3).

Oikeuskirjallisuudessa on todettu päätöksenteon ydinaluetta olevan tuomioistuimissa ja hallinnossa tehtävät päätökset. Kuitenkin myös johonkin lopputulokseen johtavat osapäätökset, kuten viranomaisen antaman lausunnon yksittäiset kannanotot, voivat olla säännöksessä tarkoitettuja päätöksiä. Päätöksenteon valmistelusta esimerkkejä ovat puolestaan hallinnolliset valmistelevat ratkaisut, kuten käsittelyjärjestystä koskevat päätökset. (*Oikeuden perusteokset. Rikosoikeus.* / Lappi-Seppälä ym. [päivittyvä verkkokirja] [viitattu 11.1.2022] AlmaTalent; 28. luku, virka-aseman väärinkäyttäminen, virkavelvollisuuden rikkominen, päätöksenteko).

Kyseisessä asiassa kärjätuomari on rikkonut virkavelvollisuuttaan ottamalla itselleen käsiteltäväksi vangitsemisvaatimuksia, jotka eivät ole asetuksen tai työjärjestyksen nojalla hänelle kuuluneet. Näin toimien hän on päässyt määräämään käsittelyajankohdat ja ratkaisemaan asiat. Kyse on ollut säännöksen tarkoittamasta päätöksenteosta tai vähintään päätöksenteon valmistelusta.

2.2.2.3 Hyötymistarkoitus

Virka-aseman väärinkäyttämisessä edellytetään erityistä tarkoitusta, joissa tunnusmerkistössä ensiksi on mainittu hyötymistarkoitus. Säännöksessä ei ole asetettu edellytyksiä hyödyn laadulle. Tavoitteena lienee yleensä taloudellisen hyödyn tavoittelu, mutta kysymykseen tulee muunkinlainen hyötyminen. Hyötyä voidaan tavoitella myös toiselle.

Kyseisessä asiassa A on ottanut itselleen käsiteltäväksi vangitsemisvaatimuksia, jotka eivät ole asetuksen tai työjärjestyksen mukaan ole hänelle kuuluneet. Hän on määrännyt asioiden käsittelypäivät viikonlopulle ja näistä viikonloppuisin käsitellyistä vangitsemisistunnoista hän on pyytänyt itselleen oikeusministeriön päätöksen [OM 38/123/2014](#) mukaiset toimenpidepalkkiot, jotka maksetaan päivystäjäksi määrätyle tuomarille. A ei ole ollut päivystäjäksi määrätyle tuomari.

Edellä mainituissa olosuhteissa on todennäköiset syyt sille, että A on jättänyt noudattamatta vahvistettua asiajakoa ja virkavelvollisuuttansa nimenomaan, jotta on saanut viikonloppuisin käsitellyt vangitsemisvaatimukset itselleen ja kyennyt laskuttamaan näistä itselleen toimenpidepalkkiot. A on siten toiminut hankkiakseen itselleen taloudellista hyötyä.

Lisäksi A on virkavelvollisuuden rikkomisellaan tavoitellut säännöksen tarkoittamaa hyötyä myös toiselle, eli vangitsemisvaatimuksen esittäneille rikoskomisarioille. A on kertonut, että rikoskomisario on pyytänyt häntä hoitamaan kyseiset vangitsemisistunnot. Vahvistusta asiajasta poikkeamalla, eli virkavelvollisuuden rikkomisella, A on tavoitellut ja saanut vangitsemisvaatimusten tekijöille näiden tavoitteleman hyödyn siitä, että asian käsittelijäksi tulee hovioikeuden päivystävän tuomarin sijaan kärjätuomari A.

Lauantaina 15.2.2020 pidettyjen istuntojen osalta A on peruuttanut palkkiovaatimuksensa sen jälkeen, kun kärjäoikeuden laamanni oli kysynyt häneltä, miksi A oli käsitellyt kyseiset asiat, vaikka ei ollut Keski-Suomen kärjäoikeuden päivystysvuoro. Tuon esille, että virka-aseman väärinkäyttämisen tunnusmerkistö ei edellytä, että tekijä onnistuu hankkimaan hyötyä, joten toimenpidepalkkion peruuttamisella ei ole tunnusmerkistön täyttymisen osalta merkitystä.

2.2.2.4 Tahallisuus

Virkasyyteikäytännössä on usein katsottu, että lainkäytössä esimerkiksi rangaistusminimin alittaminen, vanhentuneesta rikoksesta tuomitseminen ja muut sen kaltaiset selvän säännöksen rikkomiset ovat johtuneet huomaamattomuudesta, ellei virkamiehen säännösten vastaista menettelyä ole ollut aihetta pitää tietoisena toimintana. Tällöin virkamiehen menettely on saatettu tahallisuuden asemesta hahmottaa pikemminkin huolimattomuudeksi käsillä olleessa lain soveltamistilanteessa ([KKO 2017:92](#), kohta 64).

Käsiteltävänä olevassa asiassa on kyse useasta erillisestä ja eri aikoina käsitellyistä vangitsemisvaatimuksista. Kysymys ei ole ollut ainutkertaisesta, ratkaisua välittömästi vaatineesta kiireellisestä arviointitilanteesta, jolloin menettelyn arvosteleminen huomaamattomuudesta tehdyksi virhearvioinniksi voisi helpommin tulla kysymykseen.

Noin 30 vuotta kärjätuomarina toiminut A on itsekin toiminut päivystävänä tuomarina, joten on selvää, että hän on ollut hyvin tietoinen hovioikeuden päivystysjärjestelmästä. Kokeneena kärjätuomarina hänen on täytynyt olla tietoinen tuomioistuinlain säännöksistä ja kärjäoikeuden työjärjestyksistä sekä asioiden jakamisen sattumanvaraisuuden merkityksellisyydestä tuomioistuimen puolueettomuudelle ja tuomarin esteellisyydelle. Kyse ei ollut yksittäisestä virheellisestä menettelystä, vaan A on toiminut samalla tavalla useita kertoja, mikä on itsessään vahva osoitus siitä, että kyse ei ole ollut huolimattomuudesta vaan tahallisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta.

Edellä mainituilla perusteilla asiassa on todennäköiset syyt sille, että A on rikkonut virkavelvollisuutta ensisijaisesti tahallaan.

2.2.2.5 Teon vähäisyyden arviointi

A:n teko on lähtökohdaltaan vakava. A on tahallisesti rikkonut virkavelvollisuuksiaan tavoitellen itselleen taloudellista hyötyä ja myös vaatimuksen esittäneelle oikeudetonta hyötyä. Palkkiota on maksettu A:lle yhteensä 1280 euroa, mikä määrä ei ole vähäinen.

Olennaisinta asiassa ei ole kuitenkaan A hankkima taloudellinen hyöty vaan ennen kaikkea se, että A:n menettely on ollut omiaan loukkaamaan tuomioistuinten toiminnalta keskeisesti vaadittavia puolueettomuuden ja riippumattomuuden vaatimuksia. On varsin selvää, että käräjätuomari ei voi ottaa asiaa itselleen käsiteltäväksi sillä perusteella, että vaatimuksen esittäjä toivoo häntä käsittelijäksi, kuten A on tehnyt. Tällä tavoin toimimalla asiassa syntyy nimenomainen epäily siitä, että asianosainen kykenee vaikuttamaan tuomarin määräytymiseen omissa asioissaan. Kokeneen käräjätuomarin on täytynyt tämä ymmärtää.

Tällaisessa asetelmassa syntyy väistämättä myös epäily siitä, että vangitsemisvaatimuksissa olisi ollut myös sisällöllisesti jotain sellaisia epävarmuustekijöitä, miksi niihin on toivottu tiettyä tuomaria. Tätä epäilystä ei ole omiaan hälventämään se, että A:n tekemissä vangitsemispäätöksissä perustelut ovat varsin niukat. Vastaajilla on ollut avustajat, mutta tuomarin määräytymisen perusteista avustajat eivät ole voineet tietää.

Menettelyn vakavuutta puoltaa myös käsittelyssä olleiden asioiden laatu. Kyse on ollut vangitsemisvaatimuksista, joilla on puututtu merkittävästi keskeisiin perusoikeuksiin. Kyseessä olevia vangitsemisvaatimuksia on käsitellyt vain yksi tuomari, se on tapahtunut viikonloppuisin ja yleisön läsnä olematta. Menettelyyn on siis liittynyt oikeudenkäytön julkisuuden kannalta poikkeuksellisia piirteitä, jotka ovat tehneet siitä myös yleisesti vaikeammin valvottavan. Tämä asettaa tuomarille korostetun vaatimuksen noudattaa huolellisesti menettelystä annettuja säännöksiä ja määräyksiä.

Näissä olosuhteissa A:n menettelyä ei voitaisi pitää myöskään virkavelvollisuuden tunnusmerkistössä tarkoitettulla tavalla kokonaisuutena arvostellen vähäisenä.

2.2.2.6 A:n esittämät perusteet

Olennaista asiassa on se, että A on vuosina 2018-2020 ottanut itselleen käsiteltäväksi vangitsemisvaatimuksia vastoin vahvistettuja asioiden jakoperusteita. A ei ole esitutkinnassa ottanut juurikaan kantaa menettelyynsä tuomioistuinlaissa ja käräjäoikeudessa vahvistettujen asiajaon perusteiden näkökulmasta, vaan keskittynyt perustelemaan sitä, miksi laiminlyöntiä ilmoittaa käsittelemistään asioista päivystävälle tuomarille ei olisi pidettävä virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistön tarkoittamana menettelynä.

A on vedonnut asiassa muun ohella siihen, että Keski-Suomen kärjäoikeudessa oli aiemmin hyväksytty jossain määrin toimintapa, että paikallinen tuomari voi käsitellä asian, kunhan sopii asiasta hovioikeuden päivystäjän kanssa. A on kertonut, että vuonna 2011 eläköityneellä osastonjohtajalla linja oli se, että Äänekosken kärjätuomarit hoitaisivat oman alueensa vangitsemisistunnot.

Aiemmin ollutta toimintatapaa osoittaa osin tuomarikokouksen pöytäkirjat vuodelta 2013, joihin on kirjattu, että ”jatkossakin tulee noudattaa käytäntöä, jonka mukaan tuomari, joka on menossa istumaan toisen kärjäoikeuden tuomarin päivystysvuorolle osuvaa Keski-Suomessa istuttavaa juttua, sopii asiasta ensin kyseisen päivystysvuorossa olevan tuomarin kanssa.” (etptk s. 54)

Tuomarikokousten kirjauksista ei kuitenkaan ilmene, millä tavoin asia olisi saattanut tulla Keski-Suomen kärjäoikeuden käsiteltäväksi. Asiaa ei ilmeisesti sittemmin ole käsitelty tuomarikokouksessa tai muutoinkaan kärjäoikeudessa. Osastojohtajana toiminut G on todennut, että ohjeistuksia viikonloppujen päivystysistuntoihin ei ole annettu, sillä laki ja asetus ohjaavat ne suoraan päivystäjälle (etptk s. 18).

Kärjäoikeudessa ollut mahdollinen aiempi käytäntö on näkemykseni mukaan kuitenkin asiassa merkityksellinen arvioitaessa A:n menettelyn tahallisuutta. Kysymys on silloin, onko A voinut toimia vilpittömässä mielessä ollessaan vielä vuosina 2018-2020 käsityksessä, että on voinut ottaa vangitsemisvaatimuksen esittäjän hänelle osoittamat asiat itselleen kärjäoikeudessa vahvistetusta asiajaosta huolimatta.

Tuomarikokouksien kirjaukset ovat vuodelta 2013. Asiajaon perusteista on säädetty laissa 1.1.2017 voimaantulleessa tuomioistuinlaissa. Aiemmin asiasta oli säädetty kärjäoikeusasetuksen (582/1993) 3 §:ssä. Tarkemmin asiajaosta on määrätty Keski-Suomen kärjäoikeuden työjärjestyksissä.

Lähtökohdaksi on otettava se, että kärjätuomari A:n on täytynyt olla tietoinen lain säännöksistä sekä kärjäoikeuden työjärjestyksestä, joista ei löydy tukea hänen menettelylleen ottaa kärjäoikeuteen vireille saatetut asiat suoraan itselleen. Rikososaston johtaja G:llä ei ole ollut tietoa A:n menettelystä. Nämä seikat lähtökohdaltaan puoltavat sitä, että A on tahallaan ja tietoisesti menettänyt vastoin asiajaosta vahvistettuja säännöksiä.

A:n tahallisuutta puoltaa myös se, että missään vaiheessa kärjäoikeudessa ei ole ollut hyväksyttynä käytäntönä ottaa asioita itselleen käsiteltäväksi sillä tavoin kuin A on asioissa toiminut. Mikäli A olisi toiminut vilpittömässä mielessä jonkin aiemman käytännön mukaisesti, niin hän

olisi vähintäänkin ottanut yhteyttä päivystäviin tuomareihin vuoden 2013 tuomarikokousten kirjausten mukaisesti. Käsittelyssä on kuitenkin useampi asia, joissa yhdessäkään A ei ole ottanut yhteyttä päivystävään tuomariin.

Tuomarin sattumanvaraiseen määräytymiseen yksittäisessä asiassa liittyvät oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteet ovat myös niin keskeisiä, että A:n on kokeneena tuomarina täytynyt olla niistä tietoinen.

A on vedonnut lisäksi siihen, että vangitsemisistuntojen hoitaminen perustui tarkoituksenmukaisuusharkintaan. A:n mukaan rikoskomisario oli pyytänyt häntä hoitamaan istunnot muun muassa, koska Saarijärven poliisilaitoksen etäyhteydet ovat usein osoittautuneet toimimattomaksi.

Ensinnäkin totean, että A:n menettelyn arvioinnin kannalta ei ole merkitystä sillä, miksi vaatimuksen esittäjä oli ollut päivystävän tuomarin sijasta yhteydessä A:han. Olennaista on se, että A ei ole noudattanut vahvistettua asiajakoa, vaan hän on ottanut asiat itselleen ratkaistavaksi poiketen asetuksessa ja työjärjestyksessä vahvistetusta asiajaosta, joista hänen on täytynyt olla tietoinen.

Lisäksi tuon esille asiakirjoista ilmenevän, että osa A:n hoitamista istunnoista ei ole tapahtunut Saarijärvellä vaan Jyväskylässä (etptk s. 42, jossa A:n palkkiolaskun mukaan 24.11. ja 25.11.2018 istunnot ovat tapahtuneet Jyväskylässä). Asiassa on ylipäättään vaikea nähdä, miksi vangitsemisvaatimukset olisivat olleet sellaiset, että nimenomaan A:n olisi tullut ne ratkaista.

Korostan, että asiassa ei ole kyse siitä, etteikö tuomarin tulisi ottaa huomioon esimerkiksi valtiolle pakkokeinoistunnon järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia ja turvallisuusnäkökohtia. Päinvastoin, tämä tulee ottaa huomioon sekä asiajaossa että pakkokeinoasian käsittelyssä. Tuomioistuininlain 8 luvun 7 §:n mukaan asiajaossa on otettava huomioon muun ohella käsittelyn joutuisuus. Lisäksi vangitsemisasioiden ja muiden kiireellisten asioiden käsittelystä käräjäoikeuksissa eräissä tapauksissa annetun asetuksen 8 §:n 3 momentissa on säädetty, että käsittelypaikasta sovittaessa on otettava huomioon asian laatu, turvallisuusnäkökohdat sekä käsittelyn järjestämisestä aiheutuvat kustannukset.

Olennaista kuitenkin on se, ettei edellä mainittu säännöskään oikeuta käräjätuomaria ottamaan asiaa vahvistetusta asiajaosta poiketen itselleen, vaan asetuksen 8 §:n 3 mukaan päivystävä tuomari ja pidättämiseen oikeutettu tai muu toimivaltainen virkamies sopivat asian käsittelypaikasta.

Pakkokeinolain 3 luvun 5 §:n mukaan vangitsemisvaatimus on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi viipymättä. Asiakirjoista ei ilmene, että A:n menettely olisi myöskään erityisesti nopeuttanut asioiden käsittelyä, sillä vangitsemisvaatimukset on käsitelty vasta laissa säädetyn ehdottoman määräajan viimeisenä päivänä.

2.3 Menettämisseuraamus

Rikoslain 10 luvun 2 §:n nojalla valtiolle on tuomittava menetetyksi rikoksen tuottama taloudellinen hyöty. A on tuomittava valtiolle menetetyksi rikoksen tuottama taloudellisenä hyötynä hänen saamansa toimenpidepalkkiot 1280 euroa.

3 Käräjätuomarin viraltapano

Virka-aseman väärinkäyttämistä koskevan rikoslain 40 luvun 7 §:n 2 momentin mukaan virkamies voidaan tuomita viralta pantavaksi, jos rikos osoittaa hänet ilmeisen sopimattomaksi tehtävänsä.

Virkavelvollisuuden rikkomista koskevan rikoslain 40 luvun 9 §:n 2 momentin mukaan virkamies voidaan tuomita viralta pantavaksi, jos hän on syylistynyt tahalliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen rikkomalla jatkuvasti tai olennaisesti virkavelvollisuutensa ja rikos osoittaa hänet ilmeisen sopimattomaksi tehtävänsä.

Tuomari on hänelle perustuslain 103 §:ssä taatun virassapysymisoikeutensa vuoksi virkamiesoikeudellisesti osittain eri asemassa kuin muut virkamiehet. Tuomaria ei voida irtisanoa virastaan ja hänet voidaan panna viralta vain tuomioistuimen tuomiolla. Tuomarin erityisen virassapysymisoikeuden tarkoituksena ei ole suojata tuomaria joutumasta vastuuseen virheellisestä menettelystään virantoimituksessa. Tällainen virassapysymisoikeus tarkoittaa kuitenkin sitä, että viraltapano edellyttää painavia syitä. Irtisanomismenettelyn puuttuminen ei saa johtaa siihen, että viraltapanokynnystä sen johdosta madallettaisiin ([KKO 2009:62](#), kohta 10).

Tuomarilta voidaan viranhoidossa edellyttää erityistä nuhteettomuutta. Tämä on tärkeää niin tuomioistuinten ratkaisutoiminnan oikeellisuuden turvaamiseksi kuin myös oikeudenkäyttöä ja tuomioistuinlaitosta kohtaan tunnettavan luottamuksen ylläpitämiseksi. Tuomarin työn asianmukaiseen hoitamiseen kuuluu, että tuomari virkatoiminnassaan tarkoin noudattaa lakia ([KKO 2009:62](#), kohta 11).

Käsillä olevissa asioissa A:ta vastaan nostetaan syyte kahdesta tahallisesta virkarikoksesta, jotka molemmat ovat merkityksellisiä viraltapanoa arvioitaessa.

Virka-aseman väärinkäyttämisessä on kyse menettelystä, jossa A on ottanut itselleen käsiteltäväksi vangitsemisvaatimuksia, jotka eivät ole asetuksen tai työjärjestyksen nojalla hänelle kuuluneet, jolloin hän päässyt määräämään käsittelyajankohdat ja ratkaisemaan asiat, mistä menettelystä hän on hyötynyt myös taloudellisesti. A on toiminut tällä tavoin useita kertoja, vaikka kokeneena kärjätuomarina hänen on täytynyt olla tietoinen asioiden jakamisen sattumanvaraisuuden merkityksellisyydestä tuomioistuimen puolueettomuudelle. Menettely on ollut omiaan vaarantamaan tuomioistuimelta keskeisesti vaadittavia puolueettomuuden ja riippumattomuuden vaatimuksia ja osoittaa siten A:n ilmeisen sopimattomaksi kärjätuomarin tehtäväänsä.

Virkavelvollisuuden rikkomista koskevassa asiassa on kyse puolestaan menettelystä, jossa A on tahallaan rikkonut virkavelvollisuuttaan kuljettamalla ampuma-asetta kärjäoikeuden tiloissa ilman hyväksyttävää syytä. Myös tämä rikos osoittaa osaltaan A:n ilmeisen sopimattomaksi kärjätuomarin tehtäväänsä ottaen huomioon, että kyseisenlainen tahallinen rikos ilmentää A:ssa välinpitämättömyyttä tai ymmärtämättömyyttä kärjätuomarin vastuullista asemaa kohtaan ja ylipäättään haluttomuutta tai kyvyttömyyttä sopeutua yhteiskunnan asettamiin sääntöihin.

4 Rikoskomisarion menettelyn arviointi

Rikoskomisarion menettelyssä on kyse siitä, että Sisä-Suomen rikoskomisario B on kysynyt Keski-Suomen kärjätuomari A:n mahdollisuutta hoitaa viikonloppuisin vangitsemisvaatimuksia tietoisena siitä, että tätä ei ole määrätty hovioikeuspiirin päivystäväksi tuomariksi. Kyseiset istunnot on pidetty lauantaina 31.3.2018, lauantaina 24.11.2018, lauantaina 25.5.2019 ja lauantaina 15.2.2020.

Poliisimiehet ovat virkamiehiä, joiden oikeusasemaa säännellään valtion virkamieslaissa.

Julkinen luottamus siihen, että viranomaiset toimivat puolueettomasti ja riippumattomasti, on hallintotoiminnan uskottavuuden ja hyväksyttävyyden perusedellytys. Tähän perustuu myös virkamieslain 4 luvun 15 §:n säännös siitä, että virkamies ei saa vaatia, hyväksyä tai ottaa vastaan taloudellista tai muuta etua, jos se voi heikentää luottamusta virkamieheen taikka viranomaiseen.

Säännöksen tarkoittama etu koskee rahamääräisten etujen lisäksi muita etuja. Olennaista on se, voiko edun vaatiminen yleensä tai välillisesti heikentää luottamusta virkamiehen tai viranomaisen riippumattomuuteen, objektiivisuuteen ja puolueettomuuteen. (*Oikeuden perusteokset. Hallinto-oikeus.* / Mäenpää [päivittyvä verkkokirja] [viitattu 11.1.2022] AlmaTalent; VII.4 Velvollisuus pidättyä luottamusta vaarantavista eduista)

Muilta osin viitataan kohdan 2.2.1 sovellettaviin säännöksiin.

Kuten olen edellä todennut, tuomareiden riippumattomuutta turvaa se, että asianosainen tai kukaan muukaan ulkopuolinen ei voi vaikuttaa siihen, miten asiat jakautuvat valmisteltaviksi ja ratkaistaviksi eri tuomareille. Epäilyksetkin siitä, että vangitsemisvaatimuksen tekijä on voinut vaikuttaa tuomarin määräytymiseen omassa asiassaan, voi heikentää tuomioistuinten toiminnalta keskeisesti vaadittavia puolueettomuuden ja riippumattomuuden vaatimuksia.

Selvityksessään rikoskomisario B on kertonut kysyneensä kyseisissä asioissa käräjätuomarilta mahdollisuutta huolehtia vangitsemiskäsittelyistä Saarijärven poliisiasemalla ja kertonut ilmoittaneensa vangitsemisvaatimuksista käräjäoikeuden pakkokeinosihteerille. B on todennut olleensa siinä käsityksessä, että käräjätuomari on voinut harkita, ottaako hän asiat hoidettavakseen ja, että käräjätuomari on tehnyt käräjäoikeudessa asian vaatimat kyselyt tarvittavassa laajuudessaan. Rikoskomisario B on todennut, että käräjätuomari on itse luonnollisesti päättänyt, miten menetellään. Tavoitteena on ollut muun ohella poliisin kenttätöiminnan ja tutkinnan tehostaminen. Käräjätuomari asuu lyhyen ajomatkan päässä poliisiasemalta, joten on ollut luontevaa soittaa näissä poikkeustilanteissa hänelle. Vangitsemisistunnot on pidetty viikonloppuisin.

Totean, että vangitsemisvaatimuksen tehneen rikoskomisarion asema eroaa käräjätuomarin asemasta, sillä asioiden jakaminen on yksin tuomioistuimen päätösvaltaan kuuluva asia. Lähtökohtana on pidettävä, ettei vaatimuksen esittäjän tarvitse selvittää tuomioistuimen asiajaon perusteita, vaan asianosainen voi luottaa siihen, että hänen tuomioistuimeen vireille saattamansa asia on tullut tuomarin käsiteltäväksi asianmukaisten jakoperusteiden nojalla. Sellaista asiassa ei ole ilmennyt, että rikoskomisario B olisi tiennyt, että käräjätuomari ei noudatakaan tuomioistuimessa asiajaosta vahvistettuja määräyksiä eikä informoi hovioikeuspiirin päivystäjää menettelystään.

Toisaalta, rikoskomisario B on edellä kuvatulla tavalla itsekin todennut menettelynsä olleen kyseisissä asioissa poikkeuksellinen. Myös Sisä-Suomen poliisilaitoksen lausunnossa on todettu, että rikoskomisarion menettely on poikennut yleisestä käytännöstä. Poliisilaitoksen näkemyksen mukaan vangitsemisasiassa tulee olla yhteydessä suoraan päivystävään tuomariin silloin, kun vangitsemisasiassa käsittely tapahtuu viikonloppuna. Mahdollinen poikkeava menettely tulee sopia päivystävän tuomarin kanssa ja sille pitää olla perusteltu syy. Kun videoneuvottelulaitteet ovat käytettävissä, ei poikkeavalle menettelylle ole yleensä poliisin kannalta tarvetta.

Näkemykseni mukaan rikoskomisario B:n vakiintuneesta päivystysjärjestelmästä poikkeavalle menettelylle on vaikea nähdä asiassa objektiivisia tai hyväksyttäviä perusteita.

Asiakirjojen perusteella kyse on ollut laadultaan ja laajuudeltaan pääosin yksittäisistä tavanomaisista vangitsemisasiasta, joten erityisen merkittäviä käsittelyn järjestämiseen liittyviä ongelmia on vaikea nähdä.

Rikoskomisario B on viitannut siihen, että kyseinen kärjätuomari on asunut lähellä Saarijärven poliisiasemaa, mutta asiakirjojen perusteella kaikki istunnot eivät ole tapahtuneet Saarijärvellä vaan 24.11.2018 istunto on ollut Jyväskylässä.

Kokenut rikoskomisario B on ollut hyvin tietoinen hovioikeuspiirin tuomareiden vakiintuneesta päivystysjärjestelmästä ja hän olisi voinut helposti olla ensisijaisesti yhteydessä päivystävään tuomariin. Edellä esitetyn perusteella on vaikea nähdä perusteita sille, miksi tätä vakiintunutta järjestelmää ei ole pyritty käyttämään.

Vakiintuneesta käytännöstä poikennut menettely on ollut omiaan luomaan vaikutelmaa osin korruptionomaisesta toiminnasta, jossa rikoskomisario ja kärjätuomari ovat tietoisesti kiertäneet tavanomaisen menettelytavan ja siten hyötäneet molemmat oikeudettomasti, kun poliisi on saanut haluamansa tuomarin ratkaisemaan asiansa ja vastaavasti tuomari on saanut itselleen istuntopalkkion.

Lisäksi tavanomaisesta poikkeava menettely on väistämättä luonut epäilystä siitä, että vaatimuksissa olisi ollut myös sisällöllisesti jotain sellaista, minkä takia niihin on toivottu ratkaisijaksi tiettyä tuomaria.

Toisaalta, merkityksellistä on se, että rikoskomisario B on lainmukaisesti saattanut vangitsemisvaatimukset vireille toimivaltaiseen kärjäoikeuteen. Rikoskomisario on lähtökohtaisesti voinut luottaa kärjätuomarin toiminnan asianmukaisuuteen asioiden jakamisessa, joka on tuomioistuimen päätösvaltaan kuuluva asia. Asiassa ei ole ilmennyt, että rikoskomisario B olisi tiennyt, että kärjätuomari ei noudatakaan tuomioistuimessa asiajaosta vahvistettuja määräyksiä eikä edes informoi hovioikeuspiirin päivystäjää menettelystään.

Rikoskomisario B:n toiminnan laillisuusvalvonnallisessa arvioinnissa olennaista on myös se, ettei poliisin määräyksissä tai ohjeissa ole tarkemmin säännelty poliisin menettelyä vangitsemiasian käsittelemisestä viikonloppuna.

Edellä esitetyt seikat huomioon ottaen yhdyn Sisä-Suomen poliisilaitoksen lausumaan siitä, ettei rikoskomisario B:n menettelyä voida pitää lainvastaisena, mutta menettely on kuitenkin poikennut yleisestä käytännöstä eikä ole vastannut sitä, miten on tarkoitettu toimittavan.

Asia ei näin ollen anna rikoskomisario B:n osalta muuhun toimenpiteeseeni kuin, että saatan edellä esittämäni käsitykseni Sisä-Suomen poliisilaitoksen rikoskomisario B:n tietoon.

Rikoskomisario B on ilmoittanut luopuneensa menettelystään välittömästi, kun on ilmennyt sen olevan altis arvostelulle.

Asiassa ilmenneiden seikkojen perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että poliisin määräyksissä tai ohjeissa olisi syytä säännellä nykyistä tarkemmin poliisin menettelystä vangitsemisasian käsittelystä viikonloppuna ottaen huomioon muun ohella asian merkityksellisyys poliisin toiminnan objektiiviselle puolueettomuudelle.

Poliisihallituksen lausunnossa onkin todettu, että sen lausunto on toimitettu tiedoksi Poliisihallituksen poliisitoimintayksikölle mahdollisen ohjeistamistarpeen arvioimiseksi.

Näkemykseni mukaan vakiintuneesta päivystysjärjestelmästä poikkeaviin järjestelyihin tulee suhtautua pidättyväisesti. Sinänsä poliisi voi vangitsemisvaatimuksen esittäessään tuoda käräjäoikeudelle esille esimerkiksi vangitsemisistunnon ajankohtaan liittyviä toiveita tai istuntojärjestelyyn liittyviä käytännön seikkoja (esimerkiksi vangittujen kuljettamiseen liittyvät näkökohdat). Sisä-Suomen poliisilaitoksen lausunnossaan toteamalla tavalla vangitsemisasioiden ja muiden kiireellisten asioiden käsittelystä käräjäoikeuksissa annetun asetuksen nojalla lähtökohtana on kuitenkin se, että vangitsemisasiassa tulee olla yhteydessä suoraan päivystävään tuomariin silloin, kun vangitsemisasian käsittely tapahtuu viikonloppuna. Tästä lähtökohdasta poikkeavat järjestelyt saattavat olla omiaan luomaan epäilystä siitä, että asiassa pyritään epäasiallisesti vaikuttamaan tuomarin määräytymiseen, mikä on omiaan heikentämään kansalaisten luottamusta viranomaisten puolueettomaan toimintaan. Kun videoneuvottelulaitteet ovat nykyisin jo vakiintuneesti käytettävissä, niin poikkeaville menettelyille on vaikea nähdä ylipäättään mitään tarvetta.

Saatan edellä esittämäni käsitykseni Poliisihallituksen tietoon ja pyydän ilmoittamaan mahdollisista toimenpiteistä viimeistään 30.4.2022.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Asiassa on suoritettuna esitutkinnan perusteella todennäköisiä syitä sen tueksi, että käräjätuomari A on Jyväskylässä ja Äänekoskella 31.3.2018 – 15.2.2020 rikoslain 40 luvun 7 §:ssä säädetyn virka-aseman väärinkäyttämisen tunnusmerkistön edellyttämällä tavalla, hankkiakseen itselleen ja toiselle hyötyä rikkonut virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa osallistuessaan päätöksentekoon tai sen valmisteluun ottamalla itselleen vangitsemisvaatimuksen esittäjän pyyntöjen johdosta itselleen käsiteltäväksi viikonloppuisin pidettyjä vangitsemisistuntoja 31.3.2018, 24.11.2018, 24.11.2018, 25.11.2018, 25.5.2019 ja 15.2.2020, vaikka häntä ei ole määrätty kyseisinä aikoina hovioikeuspiiriin päivystysvuorossa olevaksi tuomariksi, eivätkä asiat olisi kuuluneet A:n ratkaistaviksi Keski-Suomen käräjäoikeuden työjärjestysten mukaisesti tai muullakaan perusteella.

A:n menettely on ollut omiaan aiheuttamaan epäilyksen siitä, että vangitsemisvaatimuksen esittäjä on voinut vaikuttaa tuomarin määräytymiseen omista asioistaan ja on ollut omiaan loukaamaan tuomioistuinten toiminnalta keskeisesti vaadittavia puolueettomuuden ja riippumattomuuden vaatimuksia.

A on tavoitellut ja saanut taloudellista hyötyä, sillä hänelle on maksettu viikonloppuisin käsitellyistä vangitsemisistunnoista toimenpidepalkkioita yhteensä 1280 euroa. Lisäksi A on tavoitellut ja saanut hyötyä vangitsemisvaatimuksen esittäjälle, joka on A:n virkavelvollisuuden vastaisen menettelyn seurauksena saanut toivomansa tuomarin asioihinsa tuomarin määräytymisen satumanvaraisuudesta poiketen.

Toissijaisesti asiassa on todennäköisiä syitä sen tueksi, että A on menettelyllään syylistynyt rikoslain 40 luvun 9 §:n mukaiseen virkavelvollisuuden rikkomiseen ja viimesijaisesti rikoslain 40 luvun 10 §:n mukaiseen tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen, mikäli A:n katsotaan rikkoneen virkavelvollisuuksiaan huolimattomuuttaan.

Asiassa suoritettuna esitutkinnan perusteella on todennäköisiä syitä sen tueksi, että A on Jyväskylässä 26.11.2020 rikoslain 41 luvun 1 §:n ampuma-aserikoksen tunnusmerkistön edellyttämällä tavalla pitänyt ampuma-asetta hallussaan ampuma-aselain vastaisesti kuljettamalla aseensa käräjäoikeuteen ja esittelemällä asetta käräjäoikeuden tiloissa ilman, että aseensa hallussapitoon olisi ollut lakiin tai lupaan perustuvaa oikeutta. Toissijaisesti asiassa on todennäköisiä syitä sen tueksi, että A on menettelyllään syylistynyt rikoslain 41 luvun 3 §:n lievään ampuma-aserikokseen ja viimesijaisesti ampuma-aselain 103 §:n (89/2020) 1 momentin 7 kohdan mukaiseen ampuma-aserikokseen sen johdosta, että A on ampuma-aselain vastaisesti tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta kantanut tai kuljettanut ampuma-asetta.

Asiassa suoritettun esitutkinnan perusteella on todennäköisiä syitä sen tueksi, että käräjätuomari A on Jyväskylässä 26.11.2020 rikoslain 41 luvun 9 §:n virkavelvollisuuden tunnusmerkistön edellyttämällä tavalla virkaansa toimittaessaan tahallaan rikkonut virkamieslain 14 §:n 2 momentin mukaisen virkavelvollisuutensa käyttäytyä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla tuomalla käräjäoikeuteen revolverin ja esittelemällä sitä käräjäoikeuden tiloissa eikä teko ei ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Toissijaisesti asiassa on todennäköisiä syitä sen tueksi, että A on syylistynyt rikoslain 40 luvun 10 §:n mukaiseen tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen, mikäli hänen katsotaan rikkoneen virkavelvollisuuksiaan huolimattomuuttaan.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997, ROL) 1 luvun 6 §:n (670/2014) 1 momentin mukaan syyttäjän on nostettava syyte epäilystä rikoksesta, jos hän katsoo, että se on laissa säädetty rangaistavaksi (1 kohta), sen syyteoikeus ei ole vanhentunut (2 kohta) ja on olemassa todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi (3 kohta).

Asiassa ei ole tullut ilmi sellaisia A:n epäillyn menettelyn moitittavuutta vähentäviä tai muita seikkoja, joiden vuoksi asiassa ei olisi aihetta syytteen nostamiseen.

Pyydän valtakunnansyyttäjälle osoittamassani kirjeessä valtakunnansyyttäjää ryhtymään tämän päätöksen mukaisesti toimenpiteisiin syytteen nostamiseksi A:ta vastaan.

Päätöksen mukaisesti käräjätuomari A on vaadittava tuomittavaksi viralta pantavaksi, häneltä tulee vaatia valtiolle menetetyksi rikoksen tuottamana taloudellisena hyötynä 1280 euroa sekä häneltä takavarikoitu ampuma-aserikoksessa ja virkavelvollisuuden rikkomisessa käyttämä ampuma-ase (5680R/87063/20/TVP/1 kohta 1) tulee vaatia valtiolle menetettäväksi.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi Vaasan hovioikeuden presidentille, Keski-Suomen käräjäoikeuden laamannille ja Keski-Suomen käräjäoikeuden käräjätuomari A:lle.

Rikoskomisarion menettelyn osalta saatan kohdassa 4 esittämäni käsityksen Poliisihallituksen ja Sisä-Suomen poliisilaitoksen rikoskomisario B:n tietoon.

Poliisihallituksen lausunnossa on todettu, että sen lausunto on toimitettu tiedoksi Poliisihallituksen poliisitoimintayksikölle mahdollisen ohjeistamistarpeen arvioimiseksi. Pyydän Poliisihallitusta ilmoittamaan mahdollisista toimenpiteistään viimeistään 30.4.2022.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Juho Lehtimäki